

Denevérkutatás a Pilisben

A denevérek kutatása Magyarországon Miskolczi Gáspár 1702-es, *Egy jeles vadkert* című munkájával kezdődött, amelyben a szerző már röviden ismertette ezt az állatcsoportot. A kor legjelentősebb denevérkutatói Petényi Salamon, Jeitteles Lajos, Frivaldszky Imre, Frivaldszky János, Daday Jenő számos cikkben tették közvéleményre eredményeiket az akkori Magyarország területére vonatkozóan. Később Méhely Lajos rendszerezte, kiegészítette az összegyűlt ismereteket: *Magyarország denevéreinek monográfiája* című munkája a századfordulón jelent meg.

Az újabb kutatásokat és a denevérgyűrzést 1951. december 16-án Topál György, a Magyar Természettudományi Múzeum főmunkatársa indította útjára, aki az 50-es években több mint tízezer állatot jelölt meg. Ő a szerzője *A Kárpát-medence denevéreinek elterjedési adatai* című műnek, valamint a Magyarország Állatvilága sorozat részeként megjelent *Denevérek Chiroptera* című, még ma is alapmunkának tekintett denevérrhatározónak. Munkája során főként a pilisi szoplaki Ördöglyuk-barlangban és a budai Pál-völgyi barlangban tevékenykedett, ahol elsősorban a közönséges, hegyes orrú, hosszú szárnyú és a patkós denevéreket jelölte. Visszafogási eredményei nagyon kedvezőek voltak, kimutatta például, hogy a Pilisben jelölt hegyes orrú denevérek leginkább DDK, DNY irányba vándorolnak.

A denevérek gyűrzése 1960-tól az 1980-as évek végéig gyakorlatilag teljesen leállt. A szünet után, 1990-től Dobrosi Dénes kezdeményezésére újból megindult a magyarországi denevérek gyűrzése, de ekkor már szigorú szakmai és

etikai szabályok között, kizárólag függőhálókkal történtek a befogások. A Magyar Denevérkutatók Baráti Köre (MDBK), amely sok fiatal kutatót indított útjára, 1992-ben alakult; ezt követően országsszerte több denevérekkel foglalkozó csoport és egyre több szervezet vett fel programjai közé denevérfaunisztikai vizsgálatokat, kutatási témákat.

A gyűrzés egy módszer, segítségével többek között információt kaphatunk a különböző denevérfajok és populációk helyhűségéről, az állatok téli és nyári szálláshelyeiről, az azok közötti távolságról. Az utóbbi időben pedig – a kor színvonalának megfelelően –, terjedőben vannak a genetikai vizsgálatok is, ami elsősorban a taxonómiai problémák megoldására, de a populációk elkülönítéséhez is eredményesen használható. Az állatok jelölése és visszafogása alapján becsülhető, illetve kiszámítható a populáció mortalitása, túlélése.

Jelenleg hazánkban a denevérek egyedi jelölésére kizárólag szabályos profilú, angol gyártmányú alumínium gyűrűket használnak, melyeken – a madárgyűrűkhöz hasonlóan – „Budapest” felirat és egy azonosító szám található. A gyűrűnek – eltérően a madárgyűrűktől – két lekerekített, ún. talpa is van,

melynél fogva a gyűrű nem sérti fel az állat szárnyvitorláját, hanem arra könnyedén rásimul. A denevérek befogása, gyűrzése hazánkban is szigorú szabályokhoz kötött, többek között csak adott tájegységekben és az indokolt, előre elfogadott éves kutatási tervben szereplő fajokat lehet gyűrzni. Több denevérfaj augusztus végén, szeptember elején ún. párzóhelyeket keres fel, amelyek többnyire különböző mészkőbarlangok, víznyelők. Ezeken az őszi nász helyeken egyetlen éjszaka folyamán akár több száz denevér is megfordulhat, ezért az adatszerzés ebben az időszakban a leghatékonyabb.

A Dunazug-, valamint a Visegrádi-hegység barlangi denevérfaunájára irányuló legutóbbi átfogó vizsgálatot 1992-től az MDBK Budapesti Denevérvédelmi Csoport szervezésében Dobrosi Dénes, Csanádi Dávid, dr. Molnár Viktor és Molnár Zoltán denevérgyűrző vezeték, az adatszerző munka azonban 1997-ben leállt.

Most, tizenhárom év kihagyás után, 2010 tavaszától e térség denevérkutatása új lendületet vett, melynek célja – folytatva az elődök alpmunkáját – a rendszeres adatszerzés és a monitoring. Ennek során a régebbiről ismert nászbarlangok és erdei élőhelyek (erdei kistavak, források) környékén végzett hálózások, valamint a telető állományok ellenőrzése kapnak hangsúlyt. Az eltérő élőhelyekről származó információk a tudományos igényű adatszerzésen túl, a különböző kezelési tervekben közvetlenül is felhasználhatók.

Kováts Dávid
Fotó: Pápai G.

